

USTAWA O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM

KOMENTARZ

Hubert Izdebski
Jan Michał Zieliński

2. wydanie

PRAKTYCZNE KOMENTARZE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

USTAWA O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM

KOMENTARZ

Hubert Izdebski
Jan Michał Zieliński

2. wydanie

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Stan prawny na 31 grudnia 2014 r.

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Ewa Wysocka

Opracowanie redakcyjne

Elżbieta Józwiak

Łamanie

JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumiel, Krzysztof Drzewiecki

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN: 978-83-264-7986-1

2. wydanie

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Przedmowa	11
Wstęp	15
Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki	17
Rozdział 1	
Przepisy ogólne	19
Rozdział 2	
Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki	36
Rozdział 3	
Tytuł naukowy i tytuł w zakresie sztuki	125
Rozdział 4	
Przepisy wspólne	139
Rozdział 5	
Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów	168
Rozdział 6 (uchylony)	
Studia doktoranckie w placówkach naukowych	196
Rozdział 7	
Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe ...	198

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (wyciąg)	199
Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (wyciąg)	201
Bibliografia	203
Orzecznictwo	207

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- d.o.n.s.w. – dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. Nr 66, poz. 415 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- nowelizacja z 2011 r. – ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.)
- nowelizacja z 2014 r. – ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1198)
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- pr. pras. – ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)
- p.s.w. – ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.)

r.k.t.p.k.	– rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1126)
r.s.t.w.p.	– rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. poz. 1383)
Statut CK	– Statut Centralnej Komisji stanowiący załącznik do zarządzenia nr 47 Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2012 r., www.ck.gov.pl/images/PDF/Statut%20Centraknej%20Komisji.pdf
u.o.e.b.	– ustawa z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych (Dz. U. Nr 152, poz. 722 z późn. zm.)
u.s.a.	– ustawa z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (tekst jedn.: Dz. U. z 1938 r. Nr 1, poz. 6 z późn. zm.)
u.s.n.	– ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.)
u.s.n. z 1965 r.	– ustawa z dnia 31 marca 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (tekst jedn.: Dz. U. z 1985 r. Nr 42, poz. 202 z późn. zm.)
u.s.w. z 1951 r.	– ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (tekst jedn.: Dz. U. z 1956 r. Nr 45, poz. 205)
u.s.w. z 1958 r.	– ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 1973 r. Nr 32, poz. 191)
u.t.n.s.n.	– ustawa z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz. U. Nr 65, poz. 386 z późn. zm.)
u.z.f.n.	– ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1620)

Inne

Dz. U.	– Dziennik Ustaw
M.P.	– Monitor Polski
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PKA	– Państwowa Komisja Akredytacyjna
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
ZNSA	– Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej

PRZEDMOWA

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) obowiązuje obecnie w brzmieniu stosunkowo dalece odbiegającym od pierwotnego. Najistotniejsze zmiany zostały wprowadzone z dniem 1 października 2011 r. ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.), dalej określaną jako „nowelizacja 2011”. Mniej istotnych, ale także ważnych zmian, w tym korygujących określone (choć nie wszystkie) usterki nowelizacji z 2011 r., dokonano – również uchwaloną z inicjatywy Rządu i niewiele odbiegającą od projektu rządowego – ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1198), która w omawianym zakresie weszła w życie z dniem 1 października 2014 r. („nowelizacja 2014”).

Autorzy niniejszego komentarza bezpośrednio po ogłoszeniu nowelizacji z 2011 r. przygotowali, gdy jeszcze nie było przepisów wykonawczych dostosowanych do nowego brzmienia obu ustaw, obszerny komentarz do tej nowelizacji¹. Po ponad roku funkcjonowania wprowadzonych przepisów, wraz z nowymi przepisami wykonawczymi (a w odniesieniu do nadawania stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora – współfunkcjonowania na mocy art. 33 ust. 2 nowelizacji z 2011 r.

¹ H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa 2011.

przepisów dotychczasowych i nowych – do 30 września 2013 r.), mogli już przygotować komentarz zarówno do ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.), który to komentarz przedstawiony został odrębnie², jak i do ustawy o stopniach naukowych³; komentarz mógł już bowiem uwzględnić doświadczenia w stosowaniu nowych przepisów oraz przedstawić wcześniejsze orzecznictwo, o ile jego znaczenie nie zostało wyeliminowane przez nowe brzmienie ustaw. W komentarzu musiały zostać szeroko wykorzystane odpowiednie fragmenty komentarza do nowelizacji z 2011 r., a rozmiar tego wykorzystania wydawał się zwalniać autorów od każdorazowego jego powoływania.

Obecnie, po nowelizacji z 2014 r. i ukazaniu się przepisów wykonawczych dostosowanych do jej przepisów – tam gdzie dokonano ich zmian (dotyczy to rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz. U. poz. 1383) – możliwe stało się przygotowanie drugiego wydania komentarza, dostosowanego do obecnego stanu prawnego, a uwzględniającego także dalsze doświadczenia funkcjonowania przepisów wprowadzonych w ramach nowelizacji z 2011 r. Obecne wydanie komentarza również ukazuje się prawie równocześnie z drugim wydaniem komentarza do ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym⁴.

Tak jak w komentarzu do nowelizacji z 2011 r. i w pierwszym wydaniu komentarza do ustawy o stopniach naukowych autorzy nie podejmują rozważań z zakresu polityki – naukowej czy edukacyjnej – ani merytorycznej oceny intencji i założeń, którymi kierowali się autorzy zmian wprowadzonych w 2011 i 2014 r., jak również wcześniejszych zmian w przepisach funkcjonujących od początku transformacji ustrojowej. Jako prawnicy – w tym zakresie działający w sferze praktycznej, a nie akademickiej – autorzy stawiają sobie cel skromniejszy, a zarazem bezpośrednio praktyczny. Starają się dokonywać prawnej analizy w tym przypadku

² Ciż, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013.

³ Ciż, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz*, Warszawa 2013.

⁴ Ciż, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015 (przyjęto do druku).

ustawy o stopniach naukowych, także z punktu widzenia ogólnych zasad prawa i tworzenia prawa oraz stosunku do innych przepisów, które odnoszą się do stosowania ustawy o stopniach naukowych, w szczególności przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.).

Analiza dokonywana jest ze świadomością trudności, przed jakimi mogą stanąć ci, którzy muszą stosować te przepisy. Są to osoby pełniące różne funkcje kierownicze w wyższych uczelniach i innych jednostkach naukowych, członkowie rad jednostek organizacyjnych czy osoby wchodzące w skład organów kolegialnych właściwych w sprawach stopni naukowych i tytułu naukowego oraz stopni i tytułu w zakresie sztuki: Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów oraz Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego – z reguły nieprawnicy. Należy przy tym zauważyć, że doszło do istotnych zmian składu osobowego tych organów: Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów, po ustawowym skróceniu poprzedniej, rozpoczęła nową kadencję w 2013 r., a obecna kadencja Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego zaczęła się w 2014 r.; w organach tych zasiadają, w rezultacie, osoby mogące nie mieć doświadczeń w stosowaniu przepisów o stopniach naukowych i tytule naukowym.

Trudności w stosowaniu przepisów powiększone są o brak odpowiedniej legislacyjnej jakości ustawy o stopniach naukowych w brzmieniu ustalonym w 2011 r., tylko po części poprawionym w 2014 r. Wciąż nazbyt wiele w ustawie niedookreśleń, lapsusów i luk – a to w oczywisty sposób utrudnia jej rozumienie i, w konsekwencji, wykładnię. Uznawana za podstawową wykładnia językowa okazuje się w wielu wypadkach nie tylko zawodna, ale wręcz myląca, a wobec tego trzeba stosować wykładnię systemową i wykładnię funkcjonalną – w tym przypadku o tyle szczególnie zawodną, że uzasadnienie projektu rządowego, który stał się podstawą nowelizacji z 2011 r., z reguły nie wyjaśniało wystarczająco przyjętej redakcji tekstów, a zatem nie dostarczało potrzebnego materiału interpretacyjnego.

Niniejszy komentarz został opracowany głównie przez profesora i radcę prawnego Huberta Izdebskiego, sekretarza Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów w kadencji 2011–2012 oraz 2013–2016, z udziałem radcy prawnego Jana Zielińskiego, który skupił się jednak przede

wszystkim na problematyce ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. Jest to niemniej jednak utwór wspólny – przy czym na kształt komentarza wpłynęły również bezpośrednio lub pośrednio (przez uwagi do komentarza do nowelizacji z 2011 r.) spostrzeżenia członków Prezydium Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów kadencji 2011–2012 oraz członka tej Komisji prof. Jerzego Brzezińskiego, jak również dyskusje konkretnych problemów prowadzone w Prezydium Centralnej Komisji obecnej kadencji. Za te cenne uwagi pragniemy najserdeczniej podziękować.

Powoływane w komentarzu artykuły bez bliższego określenia oznaczają artykuły ustawy o stopniach naukowych, natomiast powoływane ustępy lub niższe jednostki redakcyjne bez bliższego określenia oznaczają jednostki redakcyjne komentowanego artykułu; użycie określenia „ustawa” – bez wskazania konkretnego aktu – oznacza również ustawę o stopniach naukowych. W komentarzu uwzględniono stan prawny z dnia 31 grudnia 2014 r.

Hubert Izdebski i Jan Michał Zieliński
Warszawa, grudzień 2014 r.

WSTĘP

Rozwiązania ustawowe w przedmiocie stopni naukowych i tytułu naukowego stanowią efekt ewolucji, jaka w tym zakresie dokonywała się od czasów II Rzeczypospolitej – w następstwie stosunkowo licznych, często przy tym nowelizowanych, ustaw, wydawanych częściej pod wpływem czynników politycznych niż refleksji merytorycznej.

Obecnie obowiązująca ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – poddana istotnym zmianom w 2005 r. (wprowadzonym przez ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym, a polegającym przede wszystkim na pozbawieniu Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów kompetencji zatwierdzania uchwał rad uprawnionych jednostek w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego) i zwłaszcza w 2011 r. (wprowadzonym nowelizacją z 2011 r.) – stanowiła w swoim pierwotnym brzmieniu w istocie nową, niewiele zmienioną redakcję uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz. U. Nr 65, poz. 386 z późn. zm.). Ustawa ta, pozostając w ścisłym związku z ustawą z tego samego dnia o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.), dostosowała przepisy o stopniach naukowych i tytule naukowym (wprowadziła jeden tytuł naukowy profesora na miejsce dwóch tytułów: profesora nadzwyczajnego i profesora zwyczajnego) do nowych warunków politycznych i prawnych wynikających z procesu transformacji ustrojowej.

Tym samym, ustawa z 1990 r. przyniosła zasadnicze zmiany w stosunku do stanu prawnego określonego przez przepisy poprzedzającej ją ustawy z dnia 31 marca 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach na-

ukowych (tekst jedn.: Dz. U. z 1985 r. Nr 42, poz. 202 z późn. zm.)⁵. Ta ostatnia ustawa zastąpiła odpowiednie przepisy, początkowo stosunkowo liberalnej, ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 1973 r. Nr 32, poz. 191). Na jej podstawie z kolei utraciły moc przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (tekst jedn.: Dz. U. z 1956 r. Nr 45, poz. 205), przenoszącej do naszego kraju radziecki model stopni naukowych (kandydat nauk zamiast doktora, doktor zamiast – niebędącej wcześniej stopniem naukowym, lecz uprawnieniem do wykładania w szkole wyższej – habilitacji). Ustawa z 1951 r. zajęła miejsce uchylonego przez nią dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. Nr 66, poz. 415 z późn. zm.), który w nie małym stopniu nawiązywał jeszcze do odpowiednich przepisów ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (tekst jedn.: Dz. U. z 1938 r. Nr 1, poz. 6 z późn. zm.).

Tylko na powyższym tle historycznym można wytłumaczyć takie charakterystyczne dla Polski rozwiązania, jak instytucja habilitacji jako wyższego stopnia naukowego, instytucja tytułu profesora⁶, jak również występowanie i szczególnie status obecnej Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów.

⁵ Por. J.P. Pruszyński, *Stopnie naukowe. Studium z prawa administracyjnego*, Ossolineum 1983; M.Z. Jaroszyński, *Prawo pracowników naukowych*, Ossolineum 1967, 1971; W. Michajłow, *Kształcenie kadr naukowych w Polsce Ludowej*, Warszawa 1969.

⁶ Stan normatywny w odniesieniu do stopni i tytułów po nowelizacji z 2011 r. przedstawia, nie bez elementów krytycznych w stosunku do rozwiązań wprowadzonych w 2011 r., A. Kiebała, *Kariera naukowa – zdobywanie stopni i tytułów naukowych* (w:) *Kariera naukowa w Polsce. Warunki prawne, społeczne i ekonomiczne*, red. S. Waltoś, A. Rozmus, Warszawa 2012, s. 107–135.

Ustawa

z dnia 14 marca 2003 r.

o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki

(Dz. U. Nr 65, poz. 595; zm.: Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365;
z 2010 r. Nr 96, poz. 620, Nr 182, poz. 1228; z 2011 r. Nr 84,
poz. 455; z 2014 r. poz. 1198)

Rozdział 1

PRZEPISY OGÓLNE

Art. 1. 1. Stopniami naukowymi są stopnie doktora i doktora habilitowanego określonej dziedziny nauki w zakresie danej dyscypliny naukowej.

2. Stopniami w zakresie sztuki są stopnie doktora i doktora habilitowanego określonej dziedziny sztuki w zakresie danej dyscypliny artystycznej.

1. W sprawie terminów „dziedzina nauki” i „dyscyplina naukowa” – zob. uwagi do art. 3.

2. Stopień doktora jest tradycyjnym stopniem naukowym, przyznawanym już przez uniwersytety w średniowieczu. Według ustawy o szkołach akademickich z 1933 r. stopień doktora był wyższym stopniem naukowym; stopień niższy, w szczególności stopień magistra, mógł być jednocześnie stopniem zawodowym. Już bez określeń „wyższy” i „niższy” stopnie naukowe magistra i doktora występowały w dekreście o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r. Ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki z 1951 r. wyróżniała naukowy stopień niższy i wyższy – z tym jednak, że stopniem niższym stał się na wzór radziecki stopień kandydata nauk, a stopień doktora nauk był stopniem wyższym. Stopnie naukowe mogły być nadawane już nie tylko w ramach szkolnictwa wyższego, lecz także przez instytuty badawcze oraz inne placówki naukowe, przede wszystkim przez placówki nieco później utworzonej Polskiej Akademii Nauk.

Na mocy ustawy o szkolnictwie wyższym z 1958 r. powrócono do tradycyjnego rozumienia i sytuowania stopnia doktora, a osoby, które posiadały stopień naukowy kandydata nauk, z mocy prawa uzyskały stopień naukowy doktora; magister (magister inżynier, lekarz) stał się określeniem tytułu, jeszcze bez dodatku „zawodowego” (w ustawie o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki z 1951 r. magister, magister inżynier, lekarz był jeszcze określany jako stopień, ale nie stopień naukowy). Obecny status stopnia doktora stanowi w znacznej mierze kontynuację rozwiązań przyjętych w 1958 r.⁷

3. Stopień naukowy doktora habilitowanego występuje dopiero od 1968 r., a jako w ogóle wyższy stopień naukowy – od 1951 r. (pod nazwą najpierw doktora nauk, następnie docenta).

W świetle ustawy o szkołach akademickich z 1933 r. i dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r. habilitacja oznaczała – zgodnie z tradycją środkowoeuropejską, do dziś kontynuowaną m.in. w części krajów związkowych RFN – uzyskanie prawa do wykładowania w szkole akademickiej (*venia legendi*) w zakresie całości pewnej nauki (mowa była także o gałęzi nauki) lub takiej jej części, którą można uważać za przedmiot w sobie zamknięty. Przyznanie prawa do wykładowania na uniwersytecie stanowiło zarazem uznanie samodzielności naukowej. Na podstawie ustawy o szkołach akademickich z 1933 r. habilitację przeprowadzała rada wydziałowa w zakresie gałęzi nauki reprezentowanej przez jedną z katedr danego wydziału. W dekreście o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r. uprawnienia habilitacyjne ograniczono do rad wydziałowych, obejmujących w programie studiów daną gałąź nauki, którym uprawnienie w zakresie danej gałęzi nauki nadał Minister Oświaty za zgodą Rady Głównej ds. Nauki i Szkolnictwa Wyższego; Rada Główna także sama mogła przeprowadzać postępowania habilitacyjne. W rozporządzeniu Ministra Oświaty z dnia 3 lipca 1948 r. w sprawie postępowania habilitacyjnego (Dz. U. Nr 41, poz. 298) wprost wskazano (§ 2), że celem tego postępowania jest stwierdzenie, czy kandydat posiada odpowiednie kwalifikacje osobiste, naukowe i pedagogiczne do nauczania w szkole akademickiej. Postępowanie habilitacyjne składa-

⁷ Historyczne przedstawienie instytucji stopnia doktora znajduje się w uzasadnieniu wyroku TK z dnia 12 kwietnia 2012 r., SK 30/10, OTK-A 2012, nr 4, poz. 39.

ło się, poza etapem wstępnym dotyczącym oceny kwalifikacji osobistych kandydata, z trzech etapów: oceny kwalifikacji naukowych na podstawie zbadania wartości rozprawy habilitacyjnej, dyskusji habilitacyjnej oraz wykładu habilitacyjnego, przy czym istniała możliwość ograniczenia postępowania do pierwszego z tych etapów.

Habilitacja – po jej zatwierdzeniu przez ministra, od 1947 r. za zgodą Rady Głównej – oznaczała uzyskanie statusu (ustawa o szkołach akademickich z 1933 r. używała określenia „tytułu”) docenta, przy czym docent miał obowiązek prowadzenia zajęć w danej szkole, jego prawo nauczania gasło bowiem zasadniczo po dwóch kolejnych latach szkolnych niekorzystania z niego. Habilitacja mogła też być zakresowo rozszerzona, jak również przeniesiona na inny wydział albo uczelnię – według dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r. – na mocy decyzji ministra za zgodą Rady Głównej; przeniesienie oznaczało wygaśnięcie prawa nauczania w dotychczasowej szkole akademickiej. Od 1937 r. tytuł docenta można było przy tym uzyskać także bez habilitacji – w szczególności w szkołach artystycznych na podstawie wniosku komisji kwalifikacyjnej powołanej przez radę wydziałową; dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r. zachował określenie „docent” tylko dla osób, które uzyskały habilitację.

Należy podkreślić, że generalnie habilitacja nie była warunkiem mianowania na stanowisko profesorskie (poza występującym w ustawie o szkołach akademickich z 1933 r. stanowiskiem profesora tytularnego szkoły akademickiej), co wprost stwierdzono w dekreście o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego z 1947 r.

Podoktorski stopień naukowy wprowadziła ustawa o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki z 1951 r. Według art. 49 ust. 3 tej ustawy o wyższy stopień naukowy (wówczas doktora nauk) mogli ubiegać się kandydaci nauk, którzy przedłożyli pracę naukową stanowiącą twórczy wkład w rozwój danej gałęzi nauki i przeprowadzili publiczną obronę tej pracy⁸.

Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1958 r. zastępowała stopień doktora stopniem docenta, ale nie traktowała tych, którzy uzyskali doktorat od

⁸ Por. rozdział III rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 października 1952 r. w sprawie warunków i trybu nadawania stopni naukowych (Dz. U. Nr 24, poz. 164 z późn. zm.).